

LAS FOSFORIIDITONT MAGAB EDASI!

15.11.2011

Eesti Looduskaitse Seltsi avalik kiri Vabariigi Valitsusele, Rakvere, Rägavere, Sonda, Sõmeru ja Vinni valdade volikogudele

Taas peetakse fosforiidikaevandamise plaane. Me ei taha, et fosforiiditont uuesti üles äratataks. Meil on argumente, mis kinnitavad sellise ettevõtmise vähest mõttekust, veelgi enam – lausa kahjulikkust.

1. Eestis lasuv fosforiit on biogeenne, mitte kemogeenne nagu mujal maailmas kaevandatavad fosforiidid. Ülgase kaevanduses 1924-1938 ja Maardu kaevanduses 1940-1991 toodetud väetise fosforist omastasid taimed vaid ca 1%. Järelikult millegi majanduslikult mõtestatu saamiseks tuleb toota midagi muud, milleks tuleb lisaks kaevandusele rajada ka rikastamise ja keemilise töötlemise kompleks. See teeb kogu ettevõtmise ka keskkonnakaitset arvesse võtmata majanduslikult vägagi kaheldavaks.

2. Ohtu satub põhjavesi, hindamatu loodusvara, millega Eesti on seni veel heas seisus, tagamaks pea kõigis suuremates asulates hea puurkaevuvee. Põhjaveevarude suhtes väga tundlikus ja üliolulises Pandivere kõrgustiku ja selle jalami piirkonnas paikneb fosforiidilasund 65-200 meetri sügavusel. Tekib ulatuslik alanduslehter, mõjutatud saavad kõik kaevandamissügavuses paiknevad põhjaveekihi, eeskätt Siluri-Ordoviitsiumi ja Ordoviitsiumi-Kambriumi põhjaveekiht. Mäletame, et juba uuringupuuraukude rajamisega rikuti oluliselt veere iimi nii, et tolleaegse Rägavere külanõukogu territooriumil tuli teha 60 uut puurkaevu.

3. Akadeemik Hans Trassi analüüs fosforiidikaevandustega kaasnevate hüdrooloogiliste muutuste ulatusest väidab, et Rakvere ja Peipsi ning Kurtna ja Tapa vahel „sagenevad põuad, rabad kuivavad ja sarnanevad metsatundraga, kaovad lodu- ja siirdemetsad, loopealsetest saavad paelavad ja puisniitudest nõmmed.”

4. Probleemsust lisab Toole maardlas fosforiidilasundi peal paiknev diktüoneemakilt, mis kulgeb katkematu kihina Eesti põhja- ja loodeosas Hiiumaast Narvani. Selles on kõrge püriidisisaldus ja lisaks uraani, vanaadiumi, molübdeeni, pliid, tsinki ja reenumi. Nende metallide sisaldus on küll kümneid kordi suurem kui maakoos keskmiselt, kuid ei tõuse maakide tasemele. Öhu kätte toodud püriit süttib ja õhk saastub väävliühenditega. Sademe- ja põhjavetes lahustunudena kandub loodusesse radioaktiivseid ja toksilisi ühendeid. Seega reostusest ei pääse ei pinna-, ei põhjaveed ega õhustik. Kõike seda on juba nähtud Maardus ja Sillamäel. Rakvere maardlas on fosforiidikihi peal pude glaukonitliivakivi, mis raskendab allmaakaevandamist oluliselt.

5. Kuna Eestis lasuv fosforiit on maailmas vähelevinud, pole kusagilt võtta valmisskeeme. Ühest küljest nõuab tingimuste suur varieeruvus mitmekesist kaevandamistehnoloogiat, teisest küljest jääb suureks keskkonnariski määramatus, mille maandamiseks vajalikud uuringud kujunevad mahukaks. Keskkonnamõtjude hindamise protsess saab vaevaline, konfliktne ja kallis.

Eeltoodule tuginedes sõandame järeldada:

- Kindlasti eksivad need, kes alahindavad või ei adu fosforiidikaevandamise keskkonnamõju suurust. Ei ole mõtet keskenduda majanduslikule tasuvusele, kui keskkonnamõtjud pole selged.
- Leiame, et oluline on kinnitada Ordoviitsiumi-Kambriumi põhjaveekogumi olulisus strateegilise varuna. Veelgi enam – leiame, et on vaja laiendada Pandivere veekaitseala ning moodustada põhjavee kaitseala kogu Pandivere ja Põltsamaa-Adavere nitraaditundliku ala ja sellega hüdrooloogiliselt seotud piirkondade ulatuses.
- Oleme kindlad, et puudub üldine huvi fosforiidi kaevandamiseks. Jäägu need maardlad meie maavarade bilanssi passiivsetena.

Kutsume üles piirkonna kohalikke omavalitsusi, Keskkonnaministeeriumi ja Vabariigi Valitsust oma seisukohta avalikult väljendama. Ei tohi haavata kohalikke kogukondi, ei tohi lasta tekkida mingil „õigustatud ootusel”, tuleb hoida ka nn. arendajaid mõttetute kulutuste eest. Kõigile on parem, kui fosforiiditont magab edasi.

Juhan TELGMAA, ELKS esimees